

М. В. Городко,
здобувач, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

М. Horodko,
Candidate for a degree, Dnipropetrovsk State University of Agrarian and Economics

REASONS AND REGULARITIES OF USE LOGISTICS MANAGEMENT

У статті визначено, що головним завданням логістики на підприємстві є забезпечення за оптимальних витрат максимальної його пристосованості до мінливих умов ринку й одержання переваг перед конкурентами. До глобальних завдань автор зараховує: створення комплексних інтегрованих систем матеріальних, інформаційних й інших видів потоків; стратегічне узгодження, планування й контроль за використанням логістичних потужностей; удосконалення логістичної концепції в рамках обраної стратегії підприємства; досягнення гнучкості шляхом швидкого реагування на зміни зовнішніх і внутрішніх умов функціонування. Встановлено, що застосування концепції логістичного управління дає змогу вдосконалити традиційну систему управління. Узгодження інтересів ланок мікрологістичного ланцюга потребує обґрунтування внутрішнього механізму управління економічними потоками на основі використання теорії компромісів.

The article specifies that the main logistics task of the company is to provide optimum cost at its maximum adaptation to changing market conditions and competitive advantage. By global tasks author is classifies: creation of complex integrated systems of material, information and other types of flows; strategic coordination, planning and control of the use of logistics facilities; improving logistics concept within the chosen business strategy; achieving flexibility through rapid response to changing external and internal conditions of operation. Established that the concept of logistics management enables to improve the traditional system of management. Reconciliation links of interest's mikrologistic chain needs study the internal mechanism of management of economic flows through the theory of compromise.

Ключові слова: інтеграція, логістика, логістичний підхід, логістична система, матеріальні потоки, менеджмент, підприємства, системний підхід, споживач.

Key words: integration, logistics, logistics approach, logistic system, material flows, management, enterprises, system approach, consumer.

ВСТУП

Визначальною рисою економічного розвитку світових держав є перехід до вищої стадії інтернаціоналізації господарських, фінансово-економічних, наукових,

технологічних та інших зв'язків у різноманітних сферах людської діяльності — глобалізації. Вибір нових форм і методів управління економікою має потребу в постійному вдосконаленні, оскільки нові відносини власності

включають багатогранну систему взаємодії між людьми, колективами, регіонами країни у використанні засобів і результатів виробництва. Подібний комплекс відносин потребує нових розробок, спрямованих на вирішення протиріч і проблем, які накопичилися у трансформаційний період. Один із нових векторів розробок лежить у площині логістики. На сьогодні існує багато визначень терміна "логістика". Це пояснюється тим, що логістика містить безліч напрямів. Зазвичай логістику поділяють на кілька видів: 1) логістику, пов'язану із забезпеченням виробництва матеріалами — заготівельну або закупівельну логістику; 2) логістику, пов'язану з раціоналізацією й оптимізацією виробничих процесів — виробничу логістику; 3) логістику, яка забезпечує найбільш ефективну організацію розподілу виробленої продукції — збутову, маркетингову або розподільчу логістику. Можна визначити також і транспортну логістику, яка по суті є складовою кожного з вищезазначених видів та інформаційну логістику — управління інформаційними потоками на всьому шляху проходження матеріального потоку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку логістики та логістичних потоків знайшли відображення у публікаціях зарубіжних та вітчизняних вчених таких, як: А. Амоша, Р. Баллоу, А. Богач, А. Гаджинський, К. Друрі, А. Кальченко, Д. Клосс, Д. Ламберт, А. Миротин, А. Некрасов, М. Окландер, І. Садлер, А. Семенов, Дж. Сток, Ф. Харрісон, Р. Хендфілд, Дж. Хескіт, В. Шипуліна, Н.І. Чухрай та інших.

В їхніх працях розроблені концептуальні основи використання логістичних систем на основі виділення поточкових процесів та управління ними, визначено підґрунтя стратегічного планування логістики. Разом з тим, залишаються недостатньо дослідженими організаційні аспекти управління логістичними системами та принципи логістичного пізнання, на які повинна спиратися концепція логістичного менеджменту.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження визначень поняття "логістика" дозволяє виділити два принципових напрями. Перший пов'язано з функціональним підходом до руху товару тобто управління всіма фізичними операціями, які необхідно виконувати при доставці товарів від постачальника до споживача. Другий характеризується ширшим підходом крім управління операціями руху товару він включає аналіз ринку постачальників і споживачів, координацію попиту і пропозиції на ринку товарів і послуг, а також гармонізацію інтересів учасників процесу руху товарів. Деякі визначення логістики відображають як управлінський, так і економічний аспекти, також у визначеннях логістики підкреслюється її оперативно-фінансовий аспект. У них трактування логістики виходить з часу розрахунку партнерів по операції і діяльності пов'язаній з рухом і зберіганням сировини, напівфабрикатів і готових виробів у господарському обороті з моменту сплати грошей постачальнику до моменту отримання грошей за доставку кінцевої продукції.

У своїй основі логістика не є феноменом абсолютно новим і не відомим практиці. Проблема найбільш раціонального руху сировини, матеріалів і готової продукції завжди була предметом пильної уваги. Новизна логістики полягає, по-перше, в зміні пріоритетів у господарській практиці підприємства, центральне місце в ній займає управління потоковими процесами, а не управління виробництвом. По-друге, новизна логістики полягає у всебічному комплексному підході до питань руху матеріальних цінностей в процесі відтворення. По-третє, новизна логістики полягає у використанні теорії компромісів у господарській практиці підприємств.

На основі опрацьованих джерел, на нашу думку, під логістикою слід розуміти: практичну діяльність з цілепокладання, прогнозування, планування, організації і контролю процесів руху інтегрованих потоків у ринковій системі з метою отримання синергетичного ефекту, яка в протигагу існуючим передбачає отримання додаткового кооперативного ефекту.

Закономірність використання логістики пояснюється низкою причин.

1. Розвиток конкуренції, перехід від ринку продавця до ринку покупця. До початку 60-х рр. ХХ ст. у країнах з розвинутою ринковою економікою виробники і споживачі продукції не приділяли увагу створенню спеціальних систем, які дають право оптимізувати управлінські матеріальними потоками. Системи розподілу не планувалися. Виробництво, оптова і роздрібна торгівля працювали без тісного зв'язку один з одним. Система управління процесами руху товарів була слабкою. Конкретних взаємозв'язків між різноманітними функціями логістики не було. Це пояснювалося тим, що визначальний потенціал конкурентоспроможності утворювався на цьому етапі за рахунок розширення виробництва.

2. Необхідність застосування логістики в економіці зумовлена енергетичною кризою 70-х рр. Підвищення вартості енергоносіїв змусило підприємців шукати методи підвищення економічності перевезень, причому ефективно вирішити це завдання лише за рахунок раціоналізації роботи транспорту неможливо. Тут необхідні погоджені дії всіх учасників сукупного логістичного процесу [1, с. 32].

Розвиток логістики у 80-ті роки ХХ ст. відзначається такими характерними рисами: стрімке зростання вартості фізичного розподілу; зростання професіоналізму менеджерів, які здійснюють управління логістичними процесами; стратегічне планування в галузі логістики; використання комп'ютерів для збору інформації та контролю за логістичними процесами; централізація фізичного розподілу; зменшення запасів у матеріалопровідних ланцюгах; чітке визначення справжніх витрат розподілу; реалізація заходів для зменшення вартості просування матеріального потоку до кінцевого споживача.

Для сучасного етапу впровадження логістики характерні: фундаментальні зміни в організації і управлінні ринковими процесами у світовій економіці; сучасні комунікаційні технології, які забезпечують швидке проходження матеріальних та інформаційних потоків; удосконалення галузей, зайнятих наданням логістичних послуг [3, с. 46].

У сучасній економіці системи логістики в межах різних галузей з об'єктивних причин знаходяться на різних фазах розвитку. Існують окремі періоди, через які функції логістики обов'язково повинні пройти, перш ніж вони досягнуть високого рівня розвитку. Існують чотири послідовні стадії розвитку логістичних систем за станом на кінець 1980-х — початок 1990-х років ХХ ст.

Для першої стадії розвитку логістики типовим є ланцюг наступних моментів. Підприємства, які входять до складу макрологістичної системи, функціонують на основі реалізації змінно-добових планових завдань, форма управління логістикою найменш досконала. Сфера дій логістичної системи охоплює організацію зберігання готової продукції і її транспортування. Принцип дії такої системи — безпосереднє реагування на щоденні коливання попиту і збоїв в процесі розподілу продукції.

Для системи логістики другого рівня розвитку характерне управління потоком вироблених товарів від останнього пункту виробничої лінії до кінцевого споживача.

Системи логістики третього рівня контролюють логістичні операції від закупівлі сировини до обслуговування.

ування кінцевого споживача продукції. До додаткових функцій таких систем відносять: доставку сировини, прогнозування збуту, виробниче планування, закупівлю сировини, управління запасами сировини або незавершеного виробництва, проектування систем логістики [4, с. 101].

Логістичні системи четвертого рівня розвитку набули поширення в другій половині 1990-х років ХХ ст. Сфера дій логістичних функцій на цьому етапі аналогічна системі логістики третьої стадії розвитку, але з одним важливим винятком. Управління системою здійснюється на основі довгострокового планування. Робота системи оцінюється з урахуванням вимог міжнародних стандартів [1, с. 40].

Логістичні системи можуть бути: складні, динамічні, стохастичні, відкриті, адаптивні. Межі логістичної системи окреслюються циклом обігу засобів виробництва. По-перше, придбаваються засоби виробництва. Вони у вигляді матеріального потоку доставляються у логістичну систему, складаються, обробляються, переміщуються з логістичної системи у споживання. Розуміючи під логістикою комплексне управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками у межах системи, актуально визначити ці межі. З позицій системного підходу логістична система може бути сформована на рівні будь-якої економічної системи, починаючи від економіки окремої держави чи групи держав і закінчуючи підприємством. Саме методом структуризації систем вищого порядку або методом агрегації систем нижчого порядку можна виділити класи логістичних систем. Перший, найнижчий рівень стосується мікрологістичних підсистем. На цьому рівні розглядаються внутрішньоорганізаційні логістичні підсистеми: виробництво, постачання (заготівлі), збут (дистрибуції). У названих мікрологістичних підсистемах діяльність підпорядкована логістичній стратегії підприємства [2, с. 85—91].

Другий рівень належить до мікрологістичних систем, до яких можна віднести такі об'єкти: виробничі підприємства, підприємства сфери послуг, серед них підприємства, що надають логістичні послуги (транспортні, експедиторські, складські, пакувальні тощо), а також військові організації, комунальні підприємства, неприбуткові організації, бюджетні організації та ін. У вказаних мікрологістичних системах здійснюється цілісне (системне) управління логістичними потоками і процесами у межах всієї системи.

Третій рівень охоплює сферу міжорганізаційної кооперації, до якої можна віднести кооперацію виробничих, дистрибуційних підприємств, кооперацію логістичних підприємств. Побудовані таким способом металогістичні системи локально охоплюють логістичні ланцюги, інтегрують логістичні потоки суміжних підприємств чи логістичні процеси окремих підприємств із надання логістичних послуг.

Четвертий рівень стосується створення повного ланцюга поставок від місця походження сировини, матеріалів і до місця споживання включно.

П'ятий рівень інтегрує логістичні потоки і процеси в масштабах усієї економіки країни. Класичними прикладами макрологістичних систем є національні транспортні системи, інформаційні системи, системи національної безпеки, системи стратегічних запасів, система оборони тощо [2, с. 94—95].

Особливою рисою систем є присутність у них процесів управління. Управління забезпечує автономність поведінки системи, її цілеспрямований характер. При управлінні логістичною системою реалізується перехід системи з одного стану в інший, тобто управляемий логістичний об'єкт під впливом суб'єкта управління перетворює свої властивості так, щоб досягти поставленої мети і за допомогою зворотного зв'язку видає інформацію про свій стан. Таким чином, процес управління є трансформацією інформації

зворотнього зв'язку в інформацію управляючих впливів. Концепція логістичного управління актуальна для інститутів економіки суспільства незалежно від форм власності, виду продукції, галузевої і відомчої належності елементів логістичної системи. Концепція логістичного управління є найконструктивнішим підходом до управління товарними і фінансовими потоками, яка адекватно відображає складність і динамічність господарської ситуації і розглядається як цілепокладальна основа розробки й реалізації стратегії діяльності суб'єктів ринку.

Логістичне управління ґрунтується на загальній теорії менеджменту в поєднанні з теоретико-методологічною сутністю логістики, об'єктом дослідження є матеріальні потоки, що циркулюють на ринках товарів, послуг та фінансових активів, а предметом — оптимізація процесів, які формують економічні потоки, інтегровані в адаптивній мікро- або макроекономічній системі на основі їхньої взаємодії. Методи логістичного управління характеризуються системним підходом до створення матеріалопровідних і фінансових ланцюгів на основі оптимізації логістичних витрат.

Ефективність логістичного управління забезпечується системою загальних принципів логістичного пізнання суті та особливостей функціонування ринку. Серед загальноприйнятих принципів управління можна виділити такі:

- системність і комплексність, які вимагають управління всіма потоковими процесами у взаємозв'язку, взаємодії;

- організацію обліку витрат на управління матеріальними, інформаційними й фінансовими потоками по всьому логістичному ланцюгу;

- узгодження критеріїв функціонування окремих ланок логістичного ланцюга для досягнення оптимуму як на мікро-, так і на макрологістичному рівні;

- координацію та інтеграцію активної участі всіх ланок управління у прийнятті рішень щодо ліквідації недоліків функціонування логістичної системи управління;

- широке використання інформаційних технологій та сучасних методів моделювання в управлінні логістичними системами дослідження попиту і пропозицій;

- проектування і впровадження всіх підсистем, що забезпечують реалізацію функцій логістичного управління, а саме: технічної, економічної, кадрової та юридичної;

- спостереження за надійністю та якістю функціонування кожного елемента логістичної системи для досягнення заданого рівня якості.

До принципів логістичного пізнання, на які повинна спиратися концепція логістичного управління, можна зарахувати такі, як:

- побудова підприємства або суб'єкта зернового ринку як системи, яку потрібно вивчати за чотирма основними параметрами: метою функціонування та заходами, що забезпечують її досягнення; потоками, за допомогою яких виконуються функції; структурою, що обмежує і направляє потоки;

- двоїстість споживання обмежених ресурсів (з позицій концепції логістичного управління всі процеси, що відбуваються в соціально-економічних системах, повинні розглядатися як потокові і характеризуватися рухом та використанням ресурсів);

- горизонтальна інтеграція організаційної структури підприємства (концепція логістичного управління вимагає забезпечення максимальної горизонтальної інтеграції організаційної структури підприємств);

- глобальна оптимізація (за оптимізації управління в синтезованій логістичній системі необхідне узгодження локальних цілей функціонування елементів сис-

теми для досягнення глобального оптимуму у процесі підвищення ефективності функціонування зернового ринку).

Функція логістичного управління являє собою комплекс управлінських дій, спрямованих на реалізацію цілей і завдань конкретної логістичної системи. Кількість функцій логістичного управління зростає, а їх взаємозв'язки ускладнюються. Це ускладнення має прогресивний характер, оскільки є якісним гарантом прийняття рішень. А найважливішим і необхідним інструментарієм втілення управлінських рішень є сукупність підходів і методів, застосовуваних у логістичному управлінні.

Методи логістичного управління різноманітні, вони пов'язані з логістичними функціями і забезпечують їхню реалізацію. До логістичних належить значна частина застосовуваних у практичній діяльності способів управління. Належність методів управління до логістичних визначається специфікою прийомів і способів впливу, специфікою об'єктів управління, яка визначається економічними потоками. Кінцевою метою управління є оптимізація функціонування бізнес-систем шляхом мінімізації всієї сукупності трансакційних, логістичних і трансформаційних витрат та ефективної організації форм впливу на конкретно сформовану ситуацію зернового ринку.

Логістичне управління економічними потоками характеризується комплексністю, яка забезпечується системними фінансовими і товарними потоками в нерозривному зв'язку з грошовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі, а також концентрацією і спеціалізацією у відповідних структурах і підрозділах. Комплексність логістичного управління проявляється в інтеграції функцій формування господарських зв'язків з функціями планування, організації і управління потоковими процесами для координації стратегії і тактики управління по всьому логістичному ланцюзі. Ефективність логістичного управління забезпечується застосуванням економіко-математичних методів, що ґрунтуються на оптимізації планування і співвідношення попиту і пропозиції з урахуванням інтересів усіх ланок логістичного ланцюга учасників ринку.

Вивчення логістичного управління показало, що його концепція полягає у свідомому впливі на потоки, що взаємодіють як сукупність потокових процесів через їхню синхронізацію на основі логістичних принципів і методів з метою надання потокам визначеної спрямованості та одержання не тільки економічних, а й соціальних результатів діяльності підприємства. Таке тлумачення синтезує відомі концепції логістики і менеджменту, визначає мету логістичного управління у взаємозв'язку зі стратегією і тактикою діяльності підприємств та інших учасників ринку.

Ключовою ідеєю, що лежить в основі логістичного підходу до організації і управління економічної діяльності підприємств, є ідея інтеграції всіх її складників. Ця ідея впливає з того, що потоки сировини, фінансових активів та інформації на технологічно самостійних етапах і стадіях пов'язуються в загальній системі управління. Потенціал інтегрованої логістики дає змогу досягти мети суб'єкта в межах його місії і виступає стратегічним чинником підвищення конкурентоспроможності на зерновому ринку України.

Інтегрований підхід до управління має переваги над традиційним, організованим за принципом управління окремими функціональними складниками підприємств. Практика засвідчує, що в логістично організованих товаропровідних ланцюгах рівень витрат, пов'язаних з економічними потоками, значно нижчий, ніж при традиційних системах управління потоками. Це пояснюється узгодженістю дій усіх

учасників логістичних процесів, що формують логістичний потік. Тому завдання координації дій по всьому логістичному ланцюзі полягає в оптимальному ув'язуванні на оперативному рівні різних вимог, що виникають у логістичній системі.

ВИСНОВКИ

Логістичне управління створює реальну можливість об'єднання відповідальності всіх функціональних підрозділів (окремих ланок логістичної системи) для досягнення загальної мети підприємницької діяльності. Застосування концепції логістичного управління дає змогу вдосконалити традиційну систему управління. Узгодження інтересів ланок мікрологістичного ланцюга потребує обґрунтування внутрішнього механізму управління економічними потоками на основі використання теорії компромісів. Вирішення поставлених глобальних завдань неможливе без розгляду й вирішення певного кола загальних завдань: інтегрування систем регулювання матеріальних, інформаційних й інших видів потоків; здійснення наскрізного контролю над потоковими процесами в логістичних системах; розробка й удосконалення способів управління матеріальними потоками; визначення стратегії й технології фізичного переміщення матеріальних ресурсів, напівфабрикатів, готової продукції тощо.

Зазначені завдання реалізуються через вирішення сукупності локальних проблем, до яких входять: забезпечення оптимального руху й використання застосовуваних обмежених ресурсів; створення інтегрованої ефективної системи регулювання й контролю потоків застосовуваних ресурсів, що забезпечує високу якість обслуговування ринку; створення оптимальних запасів матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва й готової продукції; забезпечення високої гнучкості виробництва; скорочення часу виконання замовлень тощо.

Визначенні завдання вирішує механізм управління підприємством — організаційні структури управління підприємством на засадах логістики. Такі структури — це структуроутворювальний елемент соціально-економічної системи, завдяки якому інші елементи системи організовуються у просторі з урахуванням принципів логістики.

Література:

1. Гаджинский А.М. Организация, технология, управление и логистика: монография / А.М. Гаджинский. — М.: ТК Велби, Изд-во "Проспект", 2005. — 176 с.
2. Крикавський Є. Логістика та розвиток організації / Є. Крикавський, Н. Гринів, І. Таранський. — Львів: "Львівська політехніка", 1999. — 549 с.
3. Окландер М.А. Контуры экономической логистики / М.А. Окландер. — К.: Наук. думка, 2000. — 176 с.
4. Сергеев В.И. Глобальные логистические системы / В.И. Сергеев, А.А. Кизим, П.А. Эльяшевич. — СПб.: Изд-во "Союз", 2001. — 204 с.

References:

1. Gadzhinskij, A.M. (2005), Organizacija, tehnologija, upravljenje i logistika [Organization, technology, management and logistics], Prospekt, Moscow, Russia.
2. Krykav's'kyj, Ye. Hryniv, N. and Tarans'kyj, I. (1999), Lohistyka ta rozvytok orhanizatsii [Logistics and development of organization], L'viv's'ka politekhnikha, Lviv, Ukraine.
3. Oklander, M.A. (2000), Kontury jekonomicheskoy logistiki [The contours of the economic logistics], Nauk. dumka, Kiev, Ukraine.
4. Sergeev, V.I. Kizim, A.A. and Jel'jashevich, P.A. (2001), Global'nye logisticheskie sistemy [Global Logistics Systems], Sojuz, St. Petersburg, Russia.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2017 р.